

➤ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਸਾਡੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ, ਦੋਸਤ ਬਣਾਉਣ, ਅੱਪਡੇਟ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ, ਗੇਮਾਂ ਖੇਡਣ ਅਤੇ ਖਰੀਦਦਾਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਡੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਈਬਰਸਪੇਸ ਸਾਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਕਰੋੜਾਂ ਆਨਲਾਈਨ ਉਪਭੋਗਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਜੋੜਦਾ ਹੈ। ਸਾਈਬਰ ਸਪੇਸ ਦੀ ਵਧਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਸਾਈਬਰ ਅਪਰਾਧ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਵੱਧ ਰਹੇ ਹਨ।

“Knowledge HuB”

Be safe, Browse safe!

➤ ਸਾਈਬਰ ਅਪਰਾਧ (Cyber Crime) ਕੀ ਹੈ?

ਸਾਈਬਰ ਅਪਰਾਧ ਕੋਈ ਵੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੰਪਿਊਟਰ, ਨੈੱਟਵਰਕ ਵਾਲਾ ਯੰਤਰ ਜਾਂ ਨੈੱਟਵਰਕ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਾਈਬਰ ਅਪਰਾਧ ਸਾਈਬਰ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਲਈ ਮੁਨਾਫਾ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕੁਝ ਸਾਈਬਰ ਅਪਰਾਧ ਕੰਪਿਊਟਰਾਂ ਜਾਂ ਡਿਵਾਈਸਾਂ 'ਚ ਪਿਆ ਡਾਟਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

➤ ਸਾਈਬਰ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ

ਇਸ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਚਾਰ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ

- ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਾਈਬਰ ਅਪਰਾਧ
- ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਾਈਬਰ ਅਪਰਾਧ
- ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਾਈਬਰ ਅਪਰਾਧ
- ਸਮਾਜ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਾਈਬਰ ਅਪਰਾਧ

➤ ਸਾਈਬਰ ਖਤਰੇ/ਹਮਲੇ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ :

- ਸਟਾਰਿੰਗ
- ਪਾਇਰੇਸੀ
- ਫਿਸ਼ਿੰਗ
- ਹੈਕਿੰਗ
- ਸਪੈਮਿੰਗ
- ਈ-ਮੇਲ ਸਪੂਫਿੰਗ
- ਡਿਨਾਇਲ ਆਂਡ ਸਰਵਿਸ ਅਟੈਕ
- ਵੈੱਬ ਜੈਕਿੰਗ
- ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਟਾਈਮ ਥੈਫਟ
- ਸਲੈਮੀ ਅਟੈਕ
- ਡਾਟਾ ਡਿਡਲਿੰਗ

- **ਸਟਾਕਿੰਗ** : ਸ਼ੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਰਾਹੀਂ ਅਣਚਾਹੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸਮੱਗਰੀ ਭੇਜ-ਭੇਜ ਕੇ ਤੰਗ-ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨਾ।
- **ਪਾਇਰੇਸੀ**: ਕੰਪਿਊਟਰ ਅਧਾਰਿਤ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵਪਾਰਿਕ ਹਿੱਤ ਲਈ ਵੇਚਣਾ।
- **ਫਿਸ਼ਿੰਗ** : ਕਿਸੇ ਅਣਜਾਣ ਪਤੇ ਤੋਂ ਈ-ਮੇਲ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਝਾਂਸਾ ਜਾਂ ਲਾਲਚ ਦੇ ਕੇ ਗੁਪਤ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- **ਹੈਕਿੰਗ** : ਕਿਸੇ ਤਕਨੀਕ ਰਾਹੀਂ ਦੂਸਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਕੰਪਿਊਟਰ, ਬੈਂਕ ਖਾਤੇ ਜਾਂ ਆਨਲਾਈਨ ਆਈ.ਡੀ. ਨਾਲ ਛੇੜ-ਛਾੜ ਕਰਕੇ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਣਾ।
- **ਸਪੈਮਿੰਗ** : ਕਿਸੇ ਕੰਪਨੀ ਦੁਆਰਾ ਅਣਜਾਣ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਆਗਿਆ ਫਾਲਤੂ ਦੀਆਂ ਈ-ਮੇਲਾਂ ਜਾਂ ਸੰਦੇਸ਼ ਭੇਜ ਕੇ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਵੱਲ ਉਕਸਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਗੁਪਤ ਸੂਚਨਾਂ ਪ੍ਰਘਾਤ ਕਰਕੇ ਉਸਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

- **ਈ-ਮੇਲ ਸਪੂਫਿੰਗ :** ਕਿਸੇ ਅਣਜਾਣ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਈ-ਮੇਲ ਪਤੇ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਗੁਪਤ ਰੱਖ ਕੇ ਈ-ਮੇਲਾਂ ਜਾਂ ਸੰਦੇਸ਼ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਈ-ਮੇਲ ਜਾਂ ਸੰਦੇਸ਼ ਭੇਜਣ ਵਾਲੇ ਅਸਲੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਜਾਂ ਪਤਾ ਕਿਸੇ ਜਾਣੇ-ਪਹਿਚਾਣੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਯੂਜ਼ਰ ਇਸ ਚੱਕਰਵਿਊ ਵਿੱਚ ਫੱਸ ਕੇ ਆਪਣੀ ਗੁਪਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਾਂਝੀ ਕਰ ਬੈਠਦੇ ਹਨ।
- **ਡਿਨਾਇਲ ਆੱਫ ਸਰਵਿਸ ਅਟੈਕ :** ਇਸ ਵਿੱਚ ਬੈਂਕਿੰਗ ਸੈਕਟਰ, ਕਾਮਰਸ ਅਤੇ ਉੱਚ ਸੰਗਠਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਸਰਵਰ ਕੰਪਿਊਟਰ ਜਾਂ ਕੰਪਿਊਟਰ ਨੈਟਵਰਕ ਨੂੰ ਆਨਲਾਈਨ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਰਵਰ ਕੰਪਿਊਟਰ ਕਰੈਸ਼ ਹੋਣ ਸੰਬੰਧੀ ਸੂਚਨਾਂ ਉਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਵਰਤੋਂਕਾਰਾਂ ਤੱਕ ਫੈਲਾ ਕੇ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

- **ਵੈੱਬ ਜੈਕਿੰਗ** : ਹੈਕਰ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਵੈੱਬਸਾਈਟ ਨੂੰ ਜੈਕ ਕਰਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਅਣ-ਅਧਿਕਾਰਿਤ ਬਦਲਾਵ ਕਰਕੇ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- **ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਟਾਈਮ ਥੈਫਟ** : ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਯੂਜ਼ਰ ਨੇਮ ਅਤੇ ਪਾਸਵਰਡ ਚੋਰੀ ਕਰਕੇ ਉਸਦੇ ਖਾਤੇ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਸੇ ਜਾਂ ਡਾੱਟਾ ਚੋਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਅਸਲ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

- **ਸਲੈਮੀ ਅਟੈਕ** : ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਮਲੇ ਬੈਂਕਿੰਗ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਬੈਂਕ ਦੇ ਗ੍ਰਾਹਕਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਜਾਂ ਡੈਬਿਟ ਕਾਰਡ ਸੰਬੰਧੀ ਸੂਚਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਥੋੜ੍ਹੇ-ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਥੋੜ੍ਹੇ-ਥੋੜ੍ਹੇ ਪੈਸੇ ਕੱਢ ਕੇ ਕਿਸੇ ਅਣਜਾਣ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਖਾਤੇ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗ੍ਰਾਹਕ ਨੂੰ ਪਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ।
- **ਡਾਟਾ ਡਿਡਲਿੰਗ** : ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਈਬਰ ਅਟੈਕਰ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਭਰੇ ਆਨਲਾਈਨ ਡਾਟੇ ਨੂੰ ਬਦਲ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੂਚਨਾਂ ਨੂੰ ਇਨਪੁੱਟ ਵਜੋਂ ਵਰਤ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਹਿੱਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਤੀਜੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

➤ ਸਾਈਬਰ ਹਮਲਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ :

- ❖ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਤੱਕ ਆਸਾਨ ਪਹੁੰਚ
- ❖ ਤਕਨੀਕੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਘਾਟ
- ❖ ਸਕਿਓਰਿਟੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਸੀ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰਨਾ
- ❖ ਅਪਰਾਧਿਕ ਬੁੱਧੀ ਜਾਂ ਬਦਲੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ
- ❖ ਆਈ.ਟੀ. ਅਪਰਾਧ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਗਿਆਨਤਾ
- ❖ ਮੋਬਾਇਲ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਅਤੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਰਤੋਂ

WEB LINK : CYBERCRIME.GOV.IN

CYBER
SECURITY

ਜੇਕਰ ਤੁਸੀ ਸਾਈਬਰ ਕ੍ਰਾਈਮ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਨੰਬਰ ਤੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਵਾਉ:

MINISTRY OF HOME AFFAIRS I.C.T. HELPLINE

HELPLINE NUMBER
155260
HAS BEEN
CHANGED TO
1930

If you are a victim of Cyber Crime, **Dial 1930** (earlier 155260) & register your complaint at cybercrime.gov.in

[f](#) [i](#) [t](#) [in](#) [p](#) [yt](#)
@CyberCrime @cybercrime @cybercrime @cybercrime @cybercrime @cybercrime

Be safe, Browse safe!

Be safe, Browse safe!

"Knowledge HuB"

Be safe, Browse safe!